

MANIFEST USVOJEN NA ZAVRŠNOJ
KONFERENCIJI MEDIJSKOG OPSERVATORIJA U
JOGOISTOČNOJ EVROPI

ZA MEDIJSKU POLITIKU U JAVNOM INTERESU

Medijska kriza, koja je jako pogodila države jugoistočne Evrope, u svojoj je osnovi kriza novinarstva i kriza demokratije. Mala medijska tržišta prožeta klijentelističkim vezama, gdje su državna sredstva posredno ili neposredno najveći izvor prihoda većine medija, poslije dvije decenije netransparentne i politički vođene privatizacije, dovela su do devastacije prostora javne komunikacije takvih razmjera da treba razmišljati o korjenitim medijskim reformama. Ako mediji ne obavljaju svoju ulogu čuvara javnog interesa u procesu javne komunikacije, ako ne kontroliraju one koji imaju moć, onda ni demokratija nije vladavina u interesu svih, već samo onih koji to sebi mogu priuštiti. Koruptivni mediji su smrt demokratije. Novinarstvo koje nije u službi javnog interesa je najubitačniji oblik privatizacije slobode izražavanja.

Korjenite reforme zahtijevaju aktivnu ulogu države, koja je dužna osigurati komunikacijska prava ljudi. Njen je temeljni zadatak osigurati uvjete koji omogućavaju demokratske medijske operacije – vladavinu zakona, transparentnost medijskog vlasništva i finansiranja, te poštivanje slobode izražavanja kao fundamentalnog ljudskog prava. Prisivajanje državnog sistema koje vrše partikularne interesne grupe, sistematsko potčinjavanje javnog interesa privatnim interesima i nepoštivanje vladavine zakona i temeljnih ljudskih prava uništavaju demokratiju. Mediji koji služe javnom interesu presudno ovise o vlastima, koje su u službi javnom interesu.

Kriza je u potpunosti pokazala sve nedostatke aktuelnih modela finansiranja. Ovisnost medija o oglašivačkim prihodima neizbježno ih stavlja u službu komercijalnih interesa, a njihovu ovisnost o javnim fondovima političke elite često zloupotrebljavaju te koriste moć medija za ispunjavanje njihovih ciljeva.

Finansijska sredstva koja se sada, na direktan ili indirektan način, namjenjuju medijima su javna sredstva, ali u stvarnosti državne subvencije finansiraju medijske vlasnike, čiji je jedini cilj uvećati profit prije nego osigurati kvalitetnu

Ovaj manifest bio je predmet diskusije i usvojen je na finalnoj konferenciji Medijskog opservatorija u jugoistočnoj Evropi (SEE Media Observatory) u Novom Sadu, 13. juna 2016. godine, na kojoj je prisustvovalo više od 70 novinara, pojedinaca iz medija, civilnog društva, neovisnih vladinih institucija, akademske zajednice i donatorskih organizacija u regiji i šire, a koji se zalažu za medijski integritet.

javnu debatu. Prema tome, sistem subvencija za medije bi trebalo revidirati, a država bi trebala osigurati javnim sredstvima i instrumentima medijske politike dugoročno i održivo djelovanje, razvoj i procvat javnih i neprofitnih medija.

Javni interes u medijskom sektoru, koji su privatizirala medijska preduzeća, mora se vratiti u ruke javnosti i postati ključni princip u formiranju buduće medijske politike, a medijski integritet mora postati njen cilj. Mediji su toliko značajni za demokratiju da njihovo upravljanje i djelovanje ne može biti vlasništvo i pravo samo šačice privilegiranih. Zahtijevanje funkcionalne demokratičnosti, slobode i integriteta medija naše je pravo i naša dužnost.

Promjene koje ovdje tražimo su sistemske i strukturalne prirode. Sistemske bi promjene trebale biti zasnovane na vladavini zakona i radikalnoj reformi medijskih politika kako bi se pažnja najprije usmjerila na javni interes. Zahtijevajući reforme, nastojimo štititi novinarstvo kao profesiju čija je jedina svrha služiti javnosti.

Riječ je o dugotrajnom procesu i reforme treba započeti bez odlaganja. Strukturalne su promjene glavni stubovi na kojima počivaju medijske reforme.

OVIM MANIFESTOM ZAHTIJEVAMO:

- **USVAJANJE KORJENITIH REFORMI** medijske politike, čiji je osnovni cilj javni interes i podsticanje medijskog integriteta. Prvi korak u ovoj opsežnoj reformi jeste široka rasprava u kojoj će biti postavljeni temelji za definiranje i ostvarivanje javnog interesa u medijskom sektoru. Definiranje javnog interesa mora biti stvar političkih rasprava i pregovora između vladajućih struktura i građana kako bi se spriječilo da klijentelizam ometa proces donošenja zakona te da privatni interesi uđu na medijsko tržište pod klinkom zakonskih normi.
- **ODGOVORNOST POLITIČARA.** Građani i građanke bi trebali kroz kritički angažman i političko djelovanje zahtijevati odgovornost političara koji ograničavaju slobodu i integritet javnih i drugih medija. Pravo na slobodu izražavanja i medijski integritet potrebno je aktivno štititi.
- **USPOSTAVLJANJE SISTEMA JAVNE FINANSIJSKE PODRŠKE MEDIJIMA I NOVINARSKOJ PRODUKCIJI,** koje će omogućiti dugoročno i sistematsko oblikovanje alternativnih modela finansiranja medija. Sadašnje direktne i indirektne podrške organa vlasti za medije moraju biti podvrgnute reviziji kako bi se ustanovilo u kolikoj mjeri one zaista osiguravaju medijski integritet. Prvobitna namjena tako revidiranih finansijskih mehanizma državne podrške medijima, kao i novih koji će se formirati u procesu, mora biti da stvore uvjete koji će medijima omogućiti da djeluju u javnom interesu.
- **BESKOMPROMISNU TRANSPARENTNOST MEDIJSKOG VLASNIŠTVA, KAO I DIREKTOG I INDIRKTOG FINANSIRANJA MEDIJA IZ JAVNIH SREDSTAVA.** Da bi se to postiglo, neophodno je postojanje otvorenih baza podataka, koje omogućavaju efikasnu sistematizaciju, analizu i pregled medijskog vlasništva

i finansiranja iz javnih sredstava. Te bi baze trebale dati jasne informacije o vlasnicima medija, o povezanom vlasništvu i odnosima između vlasnika medija i političkih centara moći (političkih grupacija institucija i pojedinih političara), kao i informacije o finansiranju medija iz javnih sredstava. Upravljanje ovim bazama trebalo bi se finansirati iz javnog budžeta i trebalo bi biti povjereno nezavisnim stručnjacima i civilnom društvu putem stečene koncesije.

- **ODGOVARAJUĆE MEHANIZAME ZA EFIKASNO NADGLEDANJE PROVOĐENJA MEDIJSKIH POLITIKA.** Regulatorne agencije na području medija moraju djelovati u javnom interesu i biti čuvari medijskog integriteta. Članovi i članice regulatornih agencija ne smiju biti ni u kakvom konfliktu interesa, a prije preuzimanja funkcije moraju javno prihvatiti obavezu da će štiti javni interes. Ako regulator ne može obavljati svoj posao i nezavisno i efikasno osiguravati ostvarivanje najviših standarda djelovanja medija, to treba saopćiti javnosti i zatražiti podršku međunarodnih organizacija u nastojanjima da se izmijene okolnosti koje opstruiraju njegov rad. Najštetniji oblik regulacije je onaj u kome regulatorne agencije ne obavljaju svoj posao.
- **JASNE KRITERIJE ZA DODJELU JAVNIH SREDSTAVA MEDIJIMA.** Kriteriji dodjele bi se trebali zasnivati samo na komunikacijskim potrebama građana i građanki, a ne na poslovnim interesima medijskih vlasnika. Svi postupci finansiranja medija iz javnih sredstava, kao i korištenje javnih resursa u medijima, moraju biti transparentni i poštteni, a njihov osnovni cilj mora biti osiguravanje medijskog integriteta. Borba protiv korupcije je borba za demokratiju.
- **DEFINIRANJE UVJETA ZA PLASIRANJE OGLAŠAVANJA ORGANA VLASTI U POJEDINAČNIM MEDIJIMA.** Uvjeti moraju biti transparentni i u skladu s pravilima javnih nabavki. U državama gdje su tokovi javnog novca pod potpunom kontrolom političkih i/ili ekonomskih elita i gdje je, prema tome, nemoguće osigurati transparentnost i nediskriminatorne uvjete plasiranja državnog oglašavanja, njega treba zabraniti.
- **MEDIJIMA S NETRANSPARENTNOM VLASNIČKOM STRUKTUROM ONEMOGUĆITI DA BUDU KORISNICI JAVNIH SREDSTAVA, TE DA DOBIJU BILO KAKVE SUBVENCije I KONCESIJE.** Mediji sa visokim stepenom integriteta mnogo lakše se suprotstavljaju korupciji, klijentelizmu, političkoj instrumentalizaciji i zloupotrebama utjecaja na javno mnijenje.
- **ZAŠTITU JAVNIH MEDIJA** kao jedinog javnog dobra koje građani i građanke imaju na području komuniciranja;
- **SPREČAVANJE I SANKCIONIRANJE BILO KAKVIH POKUŠAJA** različitih političkih grupa da ugase ili utišaju javne medije ili da ih unište kroz uskraćivanje finansijskih sredstava, kao i bilo kakve pokušaje intervencije u imenovanja vodećih organa upravljanja i nadzora u javnim medijima. Javne medije treba iščupati iz stega stranačkih interesa kako bi oni mogli zauzeti centralnu poziciju u demokratskoj javnoj sferi. U te svrhe, zaposleni u javnim medijima

moraju formirati progresivne koalicije sa građanima i građankama čiji je cilj čuvanje njihove autonomije i medijskog integriteta.

- **SVEOBUHVAATNU DEBATU O NOVINARSTVU I NOVINARIMA.** Novinari i novinarka, u okviru svojih udruženja i šire, trebaju pokrenuti debatu o tome koga treba smatrati novinarom i šta je novinarstvo, te definirati šta sami mogu uraditi kako bi zaštitili identitet i integritet svoje profesije.
- **SISTEMATIČNU FINANSIJSKU PODRŠKU ZAPOŠLJAVANJU NOVINARA I NOVINARKI.** Prekarizacija novinarstva ugrožava slobodu medija. Prekarno novinarstvo ne može djelovati u javnom interesu. Posebnu pažnju treba posvetiti mladim novinarima i novinarkama, koji tek ulaze u novinarsku profesiju. Država treba osigurati stipendiranja i politiku zapošljavanja koja bi omogućila sigurne i podsticajne radne uvjete za mlade novinare i novinarka.
- **ZAKONSKE MEHANIZME ZA ZAŠTITU I JAČANJE UREDNIČKE AUTONOMIJE I POZICIJE UREDNIKA.** Urednici i urednice su prvi među jednakima (novinarima), a ne produžena ruka uprave medija ili njihovih vlasnika. Zadatak urednika, odnosno urednice je briga o tome da je medijski integritet temelj novinarskog rada.
- **SISTEMATIČNO FINANSIRANJE KVALITETNOG NOVINARSTVA I PODRŠKU PROJEKTIMA ISTRAŽIVAČKOG NOVINARSTVA I DRUGIH OBLIKA KVALITETNE NOVINARSKJE PRODUKCIJE,** koji zbog ubrzane komercijalizacije nestaju iz medijske ponude. U skladu sa demokratskim načelima, temeljni zadatak medija jeste nadgledati centre moći i građanima i građankama omogućiti učešće u procesu političkog djelovanja i odlučivanja. Medijska politika koja služi javnom interesu mora podržavati i razvijati kulturu i praksu medijskog integriteta. Mediji koji ne prate najviše standarde novinarskog djelovanja i upravljanja medijima ne mogu primati javni novac niti im treba omogućiti korištenje javnih resursa.
- **PODRŠKU LOKALNIM NEPROFITNIM MEDIJIMA I MEDIJIMA ZAJEDNICE (community media),** koji brinu o informativnim i komunikacijskim potrebama lokalnih zajednica. Kriza medija najviše je pogodila medije i novinarstvo na lokalnom nivou. Ukidanje dopisništava, plansko nepokrivanje političkih događaja na lokalnom nivou stvara povoljne uvjete za porast korupcije. Javni interes treba štititi, kako na lokalnom tako i na nacionalnom i internacionalnom/nadnacionalnom nivou.
- **DODJELA DIJELA FREKVENCIJSKOG SPEKTRA, POD PODSTICAJNIM UVJETIMA, LOKALNIM ZAJEDNICAMA, GRUPAMA CIVILNOG DRUŠTVA I INICIJATIVAMA** koje žele kreirati neprofitne medijske programe i sadržaje.
- **PODRŠKU PROGRAMIMA MEDIJSKE PISMENOSTI I AKTIVNOG UKLJUČIVANJA GRAĐANA I GRAĐANKI U OBLIKOVANJE MEDIJSKE POLITIKE.** Novinari i novinarka, kao i drugi medijski radnici i radnice, moraju vratiti povjerenje javnosti u svoj rad. Mediji trebaju razvijati različite oblike uključivanja javnosti u svoj rad. Građani i građanke moraju znati da kvalitetan novinarski

rad treba biti plaćen. Aktivna saradnja građana i građanki u sufinansiranju medijskog rada nije zamjena za javnu politiku, nego je to oblik aktivnog učešća u medijskoj sferi.

- **JAVNO PREDSTAVLJANJE NEZAVISNIH OCJENA TROŠKOVA DIGITALIZACIJE U SEKTORU EMITIRANJA**, koje će pokazati ko su oni koji su digitalizacijom zarađivali i ko su oni koji su potisnuti na periferiju digitalnog svijeta;
- **PROMOCIJU NAČELA MEDIJSKOG INTEGRITETA KROZ PODRŠKU DONATORA**. Njihova podrška, kratkoročno i dugoročno, utječe na strukturu cjelokupnog medijskog sistema pojedine države ili regije u cjelini. Donatorska podrška na području medija ne smije pratiti partikularne političke ciljeve, već isključivo opći javni interes.
- **DA STRANI VLASNICI I STRANA MEDIJSKA PREDUZEĆA KOJA KUPUJU ILI OSNIVAJU MEDIJE U REGIJI POŠTUJU NAJVIŠE PRAVNE I ETIČKE STANDARDE POSLOVANJA I UPRAVLJANJA MEDIJIMA**. Poštovanje poreskih, radnopravnih i medijskih propisa, kao i osiguravanje uvjeta za autonomiju i integritet novinarskog i uredničkog rada mora biti njihova prva i osnovna obaveza.
- **PROAKTIVAN PRISTUP EVROPSKE KOMISIJE**. EC bi trebala, svojim političkim djelovanjem i korištenjem finansijskih instrumenata namijenjenim državama kandidatima za članstvo u Evropskoj uniji (EU) u jugoistočnoj Evropi, stvarati uvjete za razvoj kvalitetnih javnih medija, te zagovarati i štiti slobodu izražavanja kao temeljno ljudsko pravo. Zahtjevi Evropske unije da države osiguraju slobodu i integritet medija ne smiju biti podređeni partikularnim političkim ciljevima i kompromisima, već ih treba dosljedno i beskompromisno ostvarivati. Čuvanje medijskog pluralizma, poštovanje medijskog integriteta, zaštita javnog interesa i podrška djelovanju javnih medija temelji su demokratske medijske politike – u državama članicama EU, kao i u državama kandidatima iz područja jugoistočne Evrope.

GRAĐANI I GRAĐANKE, NOVINARI I NOVINARKE!

gore navedeni zahtjevi formulirani su u skladu sa jasnim ciljevima da se:

VRATI MEDIJSKI INTEGRITET,
DOPRINESE STVARANJU NOVOG MEDIJSKOG SISTEMA KOJI ĆE SLUŽITI
INTERESIMA JAVNOSTI,
POKAŽE DA SE STVARI MOGU PROMIJENITI AKO ZNAMO ŠTA ŽELIMO.

AUTHORICE Sandra B. Hrvatinić i Brankica Petković
LEKTURA Amela Šehović
IZDAVAČ Mirovni Institut Ljubljana i Fondacija
Mediacentar, Sarajevo.
DESIGN CONCEPT DAK, Ljubljana, Novembar 2016

**MANIFEST USVOJEN NA FINALNOJ
KONFERENCIJI MEDIJSKOG
OPSERVATORIJA U JUGOISTOČNOJ
EVROPI, 2016. GODINE
ZA MEDIJSKU POLITIKU U JAVNOM
INTERESU**

Ova publikacija je nastala uz finansijsku pomoć Evropske unije. Za sadržaj manifesta odgovoran je Mirovni institut, Fondacija "Mediacentar" i autorice, te se ni pod kojim okolnostima ne može smatrati da odražava mišljenje i stavove Evropske unije.

Manifest je objavljen u okviru projekta Medijski opservatorij u jugoistočnoj Evropi: <http://mediaobservatory.net>